

ALGIRDAS GIRININKAS IR OLIJARDAS LUKOŠEVIČIUS APIE ARCHEOLOGIJOS ŠALTINIUS IR TYRIMO METODUS

Iš senųjų laikų išlikę įvairiausi darbo įrankiai, papuošalai, ginklai, aprangos, statinių liekanos ir kita yra vadinami archeologijos šaltiniais (priminsime, kad pagrindiniai istorijos mokslo šaltiniai - rašytiniai dokumentai). Šie daiktai aptinkami senovės gyvenvietėse, kapinynuose, apeigų vietose.

Kuo ilgiau žmonės gyvena vienoje vietoje, tuo storesnis susikaupia kultūrinis sluoksnis. Kartais vienoje vietoje randami keli sluoksniai. Vadinasi, ten žmonių gyventa nesėsliai (kurį laiką pagyvenus iškeliaujama, o vėliau vėl grįžtama). Archeologams didžiausias džiaugsmas, kai šie sluoksniai atskirti natūralių (pustomo smėlio, suplautos žemės ir pan.) tarp sluoksnių, nes lengviau nustatyti, kada atskiri sluoksniai susidarė. Kai kultūriniai sluoksniai neatskirti, tenka radinius rūšiuoti pagal jų apdirbimo būdą, formas ir taip nustatyti apgyvendinimo periodus. Dažnai žmonės atsikėlę į gyventą vietą kasdavo duobes, ardavo, todėl kultūriniai sluoksniai mechaniškai susimaišydavo. Juos atskirti tenka vėlgi radinius rūšiuojant pagal daiktų formas, žaliavą (medžiagas) ir apdirbimo būdą.

Įvairiais laikotarpiais daiktai gaminti savitai, todėl skiriasi. Pagal atskiras daiktų grupes (tipus; graikiškai tipos - pavyzdys) sudaroma radinių tipologija. Naujai rastas daiktas lyginamas su jau žinomų radinių tipais ir priskiriamas tam, į kurį labiausiai panašus. Tokiu būdu galime nustatyti ir daiktų pagaminimo, ir kultūrinių sluoksnių susidarymo laiką - chronologiją (graikiškai chronos - laikas). Lietuvos archeologai yra sudarę Lietuvos priešistorės chronologinę lentelę.

Chronologiją patikslina ne tik atskirų daiktų tipologinis lyginimas, bet ir kitos mokslų šakos. Štai keletas pavyzdžių.

Senovės gyvenvietėje rasta medžio anglių. Jos švariai nuplaunamos ir nugabenamos į radiokarboninę laboratoriją, kur pagal medienoje išlikusią radioaktyviąją anglį (C^{14}) nustatomas laikotarpis, kada šis medis nukirstas ir iš jo pagamintas daiktas. Taip ištirti galima bet kurią organinę medžiagą.

Algirdas Girininkas, Olijardas Lukoševičius, *Lietuvos priešistorė: materialinės ir dvasinės kultūros raida, genčių formavimasis*, Vilnius: Agora, 1997, p. 12.